

El voluntariat, una eina pel desenvolupament personal al llarg de la vida

Eulàlia Bassedas, psicopedagoga

Ángeles Fraga, docent i consiliària Jesuïtes Sant Gervasi - Infant Jesús

amb la col·laboració de Mercè Bassedas Ballús, David Rosales Badal, Andrea Martínez-Borso, Andrea Martínez Esteve i Constantino Morales

Resum

El voluntariat, una eina pel desenvolupament personal al llarg de la vida

A l'article es desenvolupa la idea que la realització d'un voluntariat de servei a col·lectius vulnerables, o simplement el fet de donar el temps personal a d'altres, ajuda al desenvolupament de competències de caire socio-emocional al llarg de la vida. S'il·lustra aquesta idea amb el testimoniatge de persones de diferents edats i situacions laborals que expliquen el sentit que té per elles la realització del voluntariat, i també amb l'explicació del projecte "Joves pels altres" que duu a terme l'escola Infant Jesús/Jesuïtes a l'educació secundària.

Paraules clau: Voluntariat, competències socio-emocionals, aprenentatge-servei, educació secundària.

Abstract

Volunteering, an instrument for personal development throughout life

The article develops the idea that volunteering service to vulnerable groups, or simply giving personal time to others, helps to develop socio-emotional skills throughout life. This idea is illustrated by the testimony of people of different ages and working situations, who explain the meaning of volunteering by them, and also with the explanation of the project "Young people for others" carried out by the Infant Jesus / Jesuit school in secondary education.

Keywords: Volunteering, socio-emotional skills, service-learning, secondary education.

Introducció

Les persones ens transformem en éssers socials gràcies a l'educació, ja sigui informal, en les relacions familiars, amb grups de lleure,... o formal, a través de les institucions educatives. Anem canviant perquè els contextos històrics (costums, normes, relacions,...) en els que vivim, les situacions informals són diferents i també perquè les institucions educatives van modificant els seus objectius. Fa molts anys, es tendia a separar els conceptes d'educació i d'ensenyament: el primer es relacionava amb els aprenentatges que els nens i adolescents aprenien en el marc familiar i social, en el que anomenem, educació informal; i el segon es vinculava a allò que l'escola havia de transmetre. Actualment, i amb un cert acord, es considera que l'escola també té com a

funció la d'educar, sense treure importància a tota una sèrie de coneixements que només aquesta institució pot transmetre. Així, diferents reformes al nostre estat (ja des dels anys 1990) i a molts altres, han incorporat l'educació en valors com un dels pilars del currículum escolar al llarg de tota l'educació obligatòria. Els valors que s'aprenen a l'escola, a partir dels valors que els nens i nenes porten del marc familiar, van conformant ciutadans que hauran d'estar preparats per enfrontar-se als reptes amb els que es trobaran quan estiguin al món del treball, quan formin les seves pròpies famílies, quan participin a la societat a través dels mitjans i grups que ells triïn, quan hagin de decidir a qui voten, quan es trobin conflictes al carrer,...

Els valors que hem après són la base del nostre comportament social i els trobem concretats en una sèrie de competències de tipus sòcio-emocionals que aprenem en el marc familiar, en el marc escolar i al llarg de tota la vida quan ens relacionem amb d'altres persones.

L'aprenentatge de valors i competències relacionades, no s'acaba en els períodes de formació institucional (escola, institut, universitat); al llarg de la vida podem continuar desenvolupant capacitats. La realització d'un voluntariat és una oportunitat per fer-ho.

A continuació, exposarem la vinculació que fem entre el desenvolupament de competències i voluntariat, explicarem una experiència en el marc escolar i finalment mostrarem alguns testimoniatges il·lustratius de persones que expliquen el seu desenvolupament personal a través de l'activitat que fan com a voluntaris/àries a diferents institucions.

L'aprenentatge de competències sòcio-emocionals a través del voluntariat

El canvi d'època que estem vivint ens empeny a modificacions que afecten a molts àmbits: al món escolar, al familiar, a nivell social i amb tot, inevitablement, a nivell personal,... Per exemple, l'escola s'ha de plantejar quines són les competències que necessitaran els ciutadans en el futur. Això implica canvis curriculars i metodològics que ja s'hi comencen a dur a terme. També a nivell social, ens trobem amb una gran diversitat cultural, religiosa i ètnica, amb la constitució de noves famílies, amb el final del model de família patriarcal i amb la "constatació irreversible que les societats seran multiètniques, multiculturals i multireligioses", tal com esmenta Manuel Castells (Castells, 2018).

Constatem que els resultats de la globalització, la crisi econòmica i la constant evolució tecnològica i cultural, ens comporten canvis en els paradigmes dels adults actuals que vam viure en els models del segle XX, ja superats per inservibles. Tots aquests moviments ens afecten a nivell comunitari i ens plantegen interrogants: com abordar el dia a dia en comunitats que s'han modificat en poc temps? Com ens hem d'enfrontar a les noves desigualtats que són generades per un model econòmic que dia a

dia fa més vulnerables més capes socials? Com preparar-nos per continuar ajudant els integrants de la comunitat que són cada cop vulnerables? Com empoderar els col·lectius de persones en risc d'exclusió social que han estat expulsats del sistema? Com fer front a l'evolució constant i ràpida de la tecnologia?

La manera de preparar-nos per aquest canvi es va perfilant lentament. Diversos autors han parlat de la preparació que requeriran els ciutadans del segle XXI (Cornella, 2019; Instance, Dumont, Benavides, 2010). Es parla de la necessària identificació de les competències que caldrà que tinguin aquests ciutadans per viure i per treballar. Moltes incògnites però també algunes certeses. Hi ha un grup de competències que ja actualment es consideren imprescindibles. Entre aquestes ocupen un lloc important les que s'anomenen sòcio-emocionals, o també habilitats toves o "soft skills", entre les que podem assenyalar: saber treballar en equip i col·laborar, capacitats de comunicació, capacitat d'adaptabilitat, flexibilitat i iniciativa, i consciència social i cultural,... Paral·lelament, hi ha certesa també sobre la necessitat de pensament crític, capacitat de tractament de dades, capacitat d'anàlisi i reflexió sobre allò que estem fent, innovació i creativitat...

Davant d'aquest repte, és una realitat que l'escola primària i secundària, la universitat i el món laboral han de plantejar canvis que permetin que les persones es preparin per a un desenvolupament d'aquestes competències al llarg de la vida.

El desenvolupament de les competències sòcio-emocionals sempre reposa sobre determinats valors. Quan parlem de voluntariat, aquests valors es basen en un alt grau de compromís ètic amb la comunitat, i entenem que l'aprenentatge i desenvolupament d'aquestes competències s'hi ha de fonamentar. En aquesta posició ètica, la formació de persones que siguin capaces de donar un temps propi als altres, que puguin pensar en termes d'una societat capaç d'incloure la diversitat existent, ocupa un espai important. Hi haurà també unes forces poderoses que pressionaran els infants, joves i adults cap a posicions més individualistes, competitives, poc solidàries,... però cadascú ha de saber quins són els valors que vol que constitueixen el nucli. Això és especialment important a les escoles, en les que cal saber en el context en que se situen i cap a on volen dirigir els seus alumnes.

No podem pretendre que aquestes idees són acceptades universalment. Només cal que ens fixem actualment, a Europa, en l'emergència, el retorn de les idees d'exclusió que hi ha a les nostres ments que són alimentades per polítics d'extrema dreta que ressaltin més les diferències entre les persones que allò que els uneix. "El punt de convergència dels nous feixismes europeus són la xenofòbia, el rebuig de qualsevol immigració i en particular els refugiats" (Castells, 2018). I sabem que la pressió migratòria a Europa continuarà per raons diverses, entre les quals, les demogràfiques, perquè la petita prosperitat de les darreres dècades a l'Àfrica empeny milions dels seus joves a emigrar a una inevitablement envellida Europa (Smith, 2019). Per això és important fer conscients els valors implícits de determinats comportaments i idees que podem viure en el nostre entorn.

Cal assenyalar que en l'actualitat hi ha moltes organitzacions, associacions que tenen uns valors ètics no vinculats necessàriament a creences religioses, sinó que es basen en valors humanitaris. Moltes persones de creences diverses volen compartir d'una manera o altra la seva sort amb els col·lectius més desafavorits. La solidaritat en d'altres temps havia estat vinculada a moviments religiosos entesos com a caritat; actualment ens trobem amb un ampli ventall d'organitzacions humanitàries que fan tasques diverses i en les que intervenen persones voluntàries. El voluntariat es concreta de maneres diverses segons els interessos i les capacitats de les persones: o bé treballant en les associacions o fundacions aportant coneixement en tasques de gestió o organització, aportant experiències en moviments socials o culturals, o bé treballant directament amb la població vulnerable que atenen aquestes associacions.

Així trobem ciutadans que mantenen contacte amb la població desplaçada que ha arribat a algun país europeu fent tasques d'acompanyament per tràmits diversos, atenció en l'ensenyament de la llengua, suport lingüístic a través de pràctiques d'aprenentatge de la llengua amb parella lingüística, col·laboració en la recerca d'habitatge, traducció pels que no coneixen la llengua,... a través de la seva vinculació a entitats no governamentals i organitzacions de governs locals o autònoms. També en trobem que fan suport i acompanyament a les poblacions dels col·lectius més vulnerables per temes relacionats amb l'educació, l'habitatge, la salut i que poden estar en institucions diverses: a cases d'acollida, espais, en centres penitenciaris, a hospitals o bé simplement al carrer.

Moltes de les persones que, de manera voluntària, donen una part del seu temps a la població més vulnerable de la societat, ho fan perquè creuen que és una manera de compensar la injustícia que la nostra societat està fent als més necessitats. Creuen que els que han hagut de fugir de guerres i desastres o bé que han tingut una vida plena de dificultats, es mereixen tenir el dret de tornar a començar en un altre context, com de fet la Declaració de Drets Humans els ho reconeix.

El voluntari que té l'ocasió de treballar amb població vulnerable (i no té unes creences rígides) ha de sortir de la seva zona de confort i això implica replantejament, ampliació de perspectives. La persona voluntària que va amb una mentalitat oberta, s'afronta a noves experiències. Què implica sortir de la pròpia zona de confort?

- confrontar-se a d'altres idees i realitats
- pensar més enllà de la seva individualitat i més en una comunitat àmplia amb necessitats i vivències diferents
- obrir els ulls a la comunitat i sobre tot a aquells que estan en risc d'exclusió social

En aquestes experiències de voluntariat es tenen possibilitats de desenvolupar competències de l'àrea socio-emocional: autoconeixement, flexibilitat i adaptabilitat; capacitat de compromís i implicació; capacitat d'autonomia i iniciativa; raonament crític; empatia;... És per aquesta raó que entenem que la pràctica com a voluntari és formativa ja que és un context que permet posar en marxa competències que impliquen desenvolupament personal al llarg de tota la vida.

Aquestes competències es poden començar a desenvolupar a l'escola. És el cas dels joves que participen en experiències com la de *Joves pels altres* de l'escola Infant Jesús, que expliquem a continuació. Es tracta d'una pràctica d'un centre que fa molts anys que dona un valor educatiu al voluntariat i el currículum s'organitza per donar a conèixer la pràctica dels voluntaris i per donar la possibilitat a l'alumnat de dur a terme una experiència d'aquest tipus a l'educació secundària.

Projecte Joves per als altres, de l'Escola Jesuïtes Sant Gervasi - Infant Jesús

A la nostra escola, com a totes les escoles de Jesuïtes Educació, treballem amb l'objectiu de formar dones i homes competents, conscients i compromesos amb la compassió. Volem provocar un impacte transformador a les seves vides, de manera que creixin humanament i que contribueixin a una societat més humana i més justa, fer "homes i dones per als altres i amb els altres" (Arrupe, P.,1973, citat 2015)

Són moltes les accions que fem per aconseguir aquest impacte. A secundària, concretament a 3r i 4t d'ESO, uns dels eixos vertebradors d'aquesta etapa a les nostres escoles és el programa Depèn de Tu (DDT). Aquest programa ajuda l'alumnat a prendre consciència i empatitzar amb les **necessitats dels altres**, fent-lo sensible a les diferents realitats que configuren el seu **entorn** (proper o no) i **proactiu en la seva millora**.

Aquest programa consta de tres blocs: corresponsabilitat, compromís social i solidaritat global. El primer bloc, el de la corresponsabilitat, té per objectiu afavorir que els alumnes es corresponsabilitzin de la planificació i gestió de la vida acadèmica, d'una banda, i de la convivència escolar, de l'altra, per tal d'esdevenir individus conscients capaços d'incidir favorablement en el seu entorn proper. Des del bloc del compromís social, que es duu a terme en paral·lel, es planteja l'objectiu de donar a conèixer les diferents realitats dels seu entorn proper (el barri o la ciutat) i, a partir d'experiències vivencials, es convida l'alumnat a plantejar-se la seva manera de ser i d'estar al món, per tal que esdevinguin persones compromeses i compassives amb els altres i amb necessitat d'acció. Per últim, el bloc de solidaritat global té com a objectiu presentar-los eines d'anàlisi geopolítica que els permetin conèixer a fons conflictes d'arreu del món i poder-ne fer una correcta divulgació, conscienciació i implicar-los en accions de solidaritat global. Se'ls convida a desenvolupar estratègies que els permetin actuar col·lectivament per a la transformació global del món des d'una mirada crítica.

Dins dels blocs del compromís social és on treballem el projecte Joves per als Altres (JxA) on apropem l'alumnat a diferents realitats socials. El servei d'acció social i el voluntariat són un element essencial pel creixement personal que volem que tingui el nostre alumnat. Els oferim experiències que els marquin i que els deixin un impacte. Que els despertin una mirada compassiva, per tal que cadascú pugui construir el seu projecte personal i vocacional sempre enfocat al servei i a la millora de la societat,

seguint la nostra cultura Ignasiana. És, per tant, una experiència que els encaminarà a trobar sentit a l'acció de donar-se als altres i a adonar-se de la seva incidència, potencial i capacitat de canvi de la realitat que els envolta.

El projecte JxA consta de dues sessions per trimestre amb la mateixa estructura que es manté al llarg dels dos cursos, 3r i 4t d'ESO. La primera sessió de cada trimestre és sempre de conscienciació. Per això apropem entitats, usuaris, voluntaris, etc. que els puguin parlar de la seva tasca. La sessió sempre es tanca amb una reflexió posterior guiada pel professorat per veure com incideix el que han escoltat a les seves vides i què els remou, i quines accions pensen que poden fer en primera persona. Les segones sessions de cada trimestre són sempre d'acció: es reparteix tot l'alumnat entre les diferents entitats amb qui col·laborem i cadascú va a una entitat que prèviament han triat a través d'un formulari. L'objectiu és que tinguin l'oportunitat de conèixer diferents col·lectius de persones amb diferents situacions i realitats al llarg del curs.

Una vegada han anat a fer la seva acció social, així com es fa també a les sessions de conscienciació, es tanca l'activitat amb els tutors o tutores fent una sessió d'aprofundiment del que han viscut, per tal de compartir les seves experiències amb la resta i prendre consciència de l'experiència que han tingut, o, com diria sant Ignasi, per "passar-ho pel cor".

Aquestes accions socials les fa tot el nostre alumnat de 3r i 4t l'ESO i són com tastets d'un voluntariat. Aquells que se senten cridats a fer una passa més, dins del marc del DDT, tenen l'opció, fora de l'horari lectiu, d'anar a fer un voluntariat al Casal Lloïola (<http://www.casalloiola.org/>). Els donem l'opció de poder seguir amb aquest servei als altres i a la vegada, compartir la seva experiència amb altres alumnes de les nostres escoles. El projecte del voluntariat del Casal Lloïola ofereix una jornada al mes de voluntariat per a tot l'alumnat de les nostres escoles.

Continuant amb el nostre repte d'aconseguir aquesta mirada diferent de l'alumnat envers els altres i al món que els envolta, a les alumnes i als alumnes de batxillerat els oferim la possibilitat de fer un Treball de Recerca (TR) de voluntariat. Aquest treball requereix del compromís setmanal de fer un servei a una de les entitats amb què col·laborem, a més de la memòria del treball de recerca corresponent. En aquest tipus de TR, l'acompanyament personal del tutor o tutora del treball és clau pel procés personal que cada alumne/a fa amb l'experiència durant tot aquest temps. A més, a batxillerat l'alumnat pot seguir amb diferents accions de voluntariat vinculades al Casal Lloïola.

Un tret també característic dels nostres Treballs de Recerca que no són de voluntariat, i en línia amb tot el que el que volem promoure, és el fet que tots han de contribuir d'alguna manera a una millora a la societat. Un exemple especialment interessant d'aquest tipus de treballs és el realitzat per una alumna amb el nom de "Cadires per Tororo" en un TR de l'especialitat de tecnologia. Ella ha dissenyat una cadira ("Ubuntu Chair") per nens d'Uganda que pateixen una malaltia neuronal que no els permet mantenir l'esquena recta i, a més, ha realitzat una gran campanya al voltant del seu projecte per la recaptació de fons per l'Organització No Governamental amb la

qual ha estat treballant i que durà a terme el seu projecte a Uganda. (<http://cadiresxtororo.com/>)

No tenim unes dades que ens donin informació de l'impacte que té tot el que fem en el nostre alumnat, però sí que hem pogut observar darrerament un augment de la seva consciència social. Cada vegada tenim més alumnes que participen del voluntariat del Casal, més alumnes que volen fer TR de voluntariat, més alumnes disposats a respondre a qualsevol necessitat que els presentem, tant del centre com externa, ... Tot això no hagués estat possible sense aquest nou model educatiu de les nostres escoles que, en tot el que fem, promou educar persones per viure en plenitud i amb capacitat i desig de transformar el món a favor d'un bé comú.

Testimoniatges d'alguns voluntaris

Igualment, tenim possibilitats de desenvolupar les competències de les que parlem al llarg de la vida com, per exemple, en el cas que ens impliquem en tasques de voluntariat. Tal com expliquen els testimonis que incorporem, hi ha persones de totes les edats que duen a terme tasques de voluntariat: estudiants universitaris o d'educació secundària post-obligatòria, persones en edat laboral que treballen en contextos diversos i també adults que per una raó o altra (jubilació, baixes per malaltia, canvis de situacions familiars que deixa temps lliure, solitud,...) tenen més possibilitats de dedicar un temps a d'altres.

A continuació, en aquest apartat de l'article, mostrarem el testimoniatge de persones d'edats diferents que dediquen una part del seu temps a diferents tasques de voluntariat en àmbits i institucions diverses.

Taller de labors: una activitat agraïda.

Quan em vaig jubilar tenia clar que volia seguir treballant en projectes educatius o socials, com havia fet durant la meua etapa professional. Però, a partir d'aquell moment seria com a voluntària. La tria de l'activitat de voluntariat no va ser difícil doncs havia de donar resposta al meu interès de treballar amb dones en situació de vulnerabilitat per ajudar-les a progressar personalment. El contingut de l'activitat tampoc va ser difícil de decidir doncs des de petita a casa he gaudit fent labors, punt de creu, mitja o ganxet acompanyada per la meua mare i germanes. Aquestes activitats animen a triar un projecte i realitzar-lo fins al final amb la satisfacció que dona el resultat aconseguit.

Amb la meua germana Eulàlia ens vàrem proposar fer arribar a dones possiblement allunyades del món de les labors, una activitat que en altres contextos moltes dones, i algun home, fan per plaer. Amb aquest objectiu vàrem escriure un projecte dirigit a entitats socials que treballen amb dones i que valoren el voluntariat com a complement de la seva tasca professional. Les entitats a les que vàrem presentar el projecte foren la Fundació Ared i Càritas, doncs ambdues tenen projectes amb grups

de dones a les que els hi podria interessar un projecte com el que presentàvem. Ared treballa amb dones vinculades al Centre Penitenciari de Dones (Wad Ras), i Càritas te diferents espais de dones i famílies com la Casa d'Acollida de dones maltractades. La proposta era organitzar i portar un taller setmanal per aprendre o fer ganxet i/o mitja dirigit a les dones interessades. La valoració inicial va ser positiva per la qual cosa el vàrem posar en marxa amb una gran acceptació, i per aquest motiu encara hi estem treballant tres anys després de la proposta com a voluntàries d'ambdues entitats socials.

El taller en curs pretén que les dones d'un i altre centre gaudeixin d'un espai tranquil, confortable, voluntari on desenvolupar unes capacitats oblidades o desconegudes. En el taller s'hi poden apuntar totes aquelles dones que vulguin aprendre ganxet o mitja o ho vulguin recordar per acabar fent alguna labor per a elles, el seu centre o per a la seva família.

Durant el taller nosaltres, les voluntàries, oferim propostes a fer amb ganxet i/o mitja. Proporcionem el material, els models i ensenyem i animem a aconseguir el que les dones volen fer. Treballem amb les llanes i cotons procedents d'empreses com Katia i de botigues de llanes que ens regalen.

Totes les dones han demostrat tenir il·lusió per aprendre una activitat nova que podrà omplir hores d'esbarjo actuals i en el futur. Durant el taller el silenci, la tranquil·litat i la concentració s'alterna amb la conversa i la gresca entre elles. Expliquen i recorden experiències anteriors, ja molt llunyanes, quan de petites a l'escola o a casa amb mares i àvies van iniciar-se en aquestes activitats ja sigui mirant o fent l'activitat. Aquests records emocionen i motiven les dones i les connecten, en definitiva, amb la seva història i les ajuda a adquirir o consolidar la confiança en elles.

L'activitat proposada ajuda també a ser pacient, tolerant, realista, estimula l'atenció i la concentració i contribueix al seu empoderament personal.

Cada setmana esperem amb ganes el dia de la trobada amb les dones i encara que hi ha dies de tota mena, amb més o menys dones, amb més feina o menys, sempre gaudim de la seva companyia i compartim converses relatives a les labors o a les seves vides i circumstàncies. De la mateixa manera, sentim que aquestes estones són per a les dones, moments de relax, de benestar i de comunicació entre elles així com de compartir l'alegria d'aprendre i fer coses que fan créixer la seva autoestima molt malmesa per les seves circumstàncies.

Puc concloure dient que l'activitat contribueix a enriquir i gratificar la vida de totes les dones que hi intervenim d'una manera o altra.

Mercè Bassedas Ballús

Voluntariat com a experiència de vida.

Em dic Andrea i estic cursant primer de Batxillerat a l'escola Jesuïtes Sant Gervasi-Infant Jesús. Des de que a tercer d'ESO ens van introduir en el món del voluntariat presentant-nos els projectes de *Joves pels Altres* i *Casal Loiola*, no vaig tenir cap dubte en provar-ho per saber en què consistia l'experiència. Una vegada ho vaig fer, em vaig

quedar sense paraules i vaig entendre perquè ens ho explicaven amb tantes ganes i emoció.

Des d'aquell dia, m'he "enganxat" al voluntariat i ara forma part de la meua vida. Sé que un dissabte al mes el dedicaré a estar amb persones que, pel que sigui, han d'anar a un centre perquè necessiten algun tipus d'ajuda. Persones que malauradament moltes vegades són invisibles a la societat, persones que tenen els mateixos drets que tothom i que moltes vegades no se les tracta com a tal. Sovint s'acostuma a pensar que només consisteix en anar al centre, estar amb ells i ajudar-los en el que necessitin, però no només és això. Ells aprenen de tu però tu aprens igual o més d'ells. Jo, personalment, mai surto de la mateixa manera que he entrat. Sempre surto pensant en algun moment, algun gest, algun nom que ha fet d'aquella tarda una tarda especial i única. Perquè si em preguntessin què és el que més m'agrada fer als voluntariats crec que diria que és el vincle que acabes creant amb ells, ja que al final no vaig a visitar a usuaris, vaig a visitar a persones amb nom propi i es crea un vincle d'amistat.

Durant aquests dos anys de voluntariat, he tractat amb persones amb intel·ligència límit, discapacitats, gent gran i sense sostre. Totes les opcions d'entitats m'han agradat i m'han semblat molt interessants, ja que al cap i a la fi l'important és fer voluntariat i no escollir amb qui fer-lo, però sí que és veritat que a partir de la meua experiència puc dir que a mi el que més m'agrada és tractar amb persones discapacitades, ja que tinc una certa afinitat amb elles i em sento molt a gust. En concret, a dues residències que es diuen *Lourdes* i *Vigatans*, considerant que porto molt de temps anant-hi i els tinc molt d'afecte a les persones que són allà. Conèixer les seves experiències i saber pel que està passant cadascuna d'elles és una cosa que m'omple com a persona i em fa recapacitar en diferents aspectes de la vida.

En conclusió, em sento molt afortunada de formar part d'aquesta escola, ja que gràcies a l'Infant he tingut l'oportunitat d'endinsar-me en aquest món que m'ha canviat la vida. És per això que quan em van dir que aquest any podia continuar anant al Casal Loiola i, per tant, seguir fent aquest tipus d'activitats me'n vaig alegrar molt. Sento que he crescut com a persona, que m'ha ajudat a empatitzar i reflexionar molt sobre la meua vida i el que m'envolta i és una experiència única que recomano al cent per cent perquè jo mai l'oblidaré.

Andrea Martínez Esteve

La vida més enllà de cadascú...

Sóc l'Andrea. Estic aprofitant al màxim els meus 42 anys i soc infermera de vocació. Des de fa una mica més de 5 anys, treballo com a infermera escolar a Barcelona. Des d'adolescent, he estat vinculada a projectes socials, tant a Barcelona com a diversos països als quals he tingut l'oportunitat de viure. Crec profundament en el voluntariat; en el poder transformador que tenen en ambdues direccions; en la força de compartir temps, coneixements i habilitats. En la necessitat de col·laborar per tal de crear societats més justes i solidàries; en la funció de sensibilització que genera *a posteriori*.

Durant aquests tres darrers anys, he estat col·laborant com a voluntària a la Fundació Arrels, al centre obert que tenen a Barcelona, les tardes dels dissabtes. Aquest voluntariat m'ha ajudat a ser més conscient d'una realitat que moltes vegades ens passa per alt; a pensar en aquesta cara B que tenen les ciutats i a posar-li nom a la història i la vida de les persones més sensibles de la societat, les més vulnerables. Les persones sense llar.

Compartir les tardes dels dissabtes amb persones sense sostre, sens dubte, ha estat un aprenentatge setmanal. És un voluntariat que et permet aprendre el significat de la paraula *ser-hi*. Aprens a escoltar, a compartir silencis. També han estat tardes molt divertides, tot aprenent nous jocs de taula. He dedicat estones d'aquestes tardes a plegar roba, a posar rentadores i assecadores industrials, a donar un cop de mà amb les dutxes, a ajudar a triar la roba més escaient per a tothom. En definitiva, aprens a observar.

L'any 2016, la *Fundació Arrels* va realitzar el primer cens, a Barcelona, de persones que viuen al carrer. En aquesta ocasió, em vaig apuntar també com a voluntària. En aquell moment, el cap se'm va omplir de sensacions, imatges i pensaments. I encara avui dia segueixen molt presents. A continuació, m'agradaria compartir-vos algunes reflexions que em van venir a la ment, després de col·laborar amb aquest cens, i que ajuden a explicar millor el que significa ser voluntària d'una entitat com *Arrels*.

Com és de certa aquella frase que diu que una imatge val més que mil paraules... En aquest cas, són imatges que conservo a la meva ment (o potser més endins del meu ésser) i que una vegada i una altra van apareixent.

Imatges de...

...la Barcelona nocturna, solitària.

... del silenci dels carrers a les 2, a les 3, a les 4 o a les 5 de la matinada.

...del terra moll de la ciutat, després de passar el camió de la neteja, que farà que qui estigui dormint en aquell carrer i en aquell moment, hagi de canviar de lloc.

... de trobar-nos a les 2:30 de la matinada amb una persona que dorm al carrer llegint una novel·la.

... de com un noi amb qui vam parlar a aquella intempestiva hora ens va convidar a seure sobre del seu cartró, que prèviament va partir amb una navalla per poder-lo desplegar per tal que estiguéssim més còmodes.

...d'una parella i el seu gos dormint en una plaça, ell malalt, acabat de sortir de l'hospital, amb unes croses incloses; ella fumant una cigarreta darrera una altra. Vam acabar fumant juntes. En silenci.

... d'un home adormit profundament, fins i tot roncant, tapat amb un cobrellit, en un dels carrers més populars de Barcelona. Ben vulnerable, tot veient com una altra persona el vigilava, probablement per robar-li les seves pertinences.

...i també imatges d'un equip humà de treballadors i voluntaris amb ganes, moltes ganes, de saber quina història hi ha rera de cadascuna d'aquestes persones per poder ajudar-los i que arribi un dia que no hi hagi ningú dormint al carrer.

Són tantes i tantes les imatges que m'enduc d'una matinada al Raval de Barcelona... Imatges, rostres, silencis, olors, sensacions. Poc a poc les aniré recol·locant al meu interior. Un interior que ha estat sacsejat per la realitat dura i cruel i gens amable. Una realitat on les persones són persones i no xifres. No són papers, no són lleis, no són discursos. Persones amb totes les seves lletres, amb una vida, amb una història, amb una trajectòria vital, sovint injusta i difícil. Que ens van obrir la seva llar i el seu interior per xerrar amb ells o simplement dir-nos (sempre amablement) que prefereixen guardar silenci.

Gràcies a tots ells. Gràcies a Arrels.

Sens dubte, després d'aquest temps a Arrels, caminant per la meua ciutat, o qualsevol altra, es converteix en una acció conscient. Obres els ulls. Veus totes les persones. A totes. T'enfades amb les arquitectures hostils que hi ha a les ciutats i que perjudiquen conscientment a les persones sense sostre. I en el meu cas, els dies de pluja ja no han tornat a ser el mateix.

Andrea Martínez-Borso

Experiència de voluntariat a la fundació Adsis.

Sóc en David, un noi de 17 anys visc a Barcelona i actualment estic cursant el segon de batxillerat en l'àmbit social a l'escola Jesuïtes Sant Gervasi- Infant Jesús.

Durant l'any de primer de batxillerat he realitzat un voluntariat a la fundació Adsis concretament a l'escola del Carmel, aquesta està vinculada directament amb la fundació. Adsis és una entitat sense ànim de lucre que treballa amb tot tipus d'usuaris, però jo concretament vaig estar amb nens i nenes de tercer a sisè de primària que estan en situacions de vulnerabilitat o risc d'exclusió social. Jo personalment anava cada dimecres de la setmana de 4:30 a 6:30 a l'escola del Carmel per ajudar als nens i nenes de l'Adsis amb diferents tasques de treball.

Quan se'ns va proposar la idea del voluntariat quan érem més petits no tenia cap tipus de motivació i interès, però al llarg dels anys van anar arribant els meus referents en quant al voluntariat. El meu germà gran va fer aquest voluntariat, durant aquell any venia explicant-me experiències molt boniques i grans reflexions. En aquell temps al meu interès pel voluntariat va augmentar, però no vaig ser prou valent per a afrontar-m'hi jo sol cosa que hagués canviat si pogués tornar al passat. Van anar passant els anys fins arribar a primer de batxillerat on obligatòriament s'ha de fer un treball de recerca. Des del centre cada any es proposa vincular el treball de recerca amb el voluntariat, aquí realment vaig veure l'oportunitat per a poder iniciar-me en el món del voluntariat. Personalment tenia moltes ganes i motivació de començar amb aquesta gran experiència, però alhora també tenia molts nervis, ja que, no sabia si faria bé la meua tasca. Però tot va anar sobre rodes, m'esperava una feina molt més complicada i molta menys connexió amb els nens i nenes de l'escola. A mesura que anaven passant els mesos vaig anar agafant més confiança amb els nens i nenes fins a arribar a un punt on m'explicaven coses que havien succeït a casa seva i en les situacions amb les quals

estaven. Cada dia em sorprenien amb alguna cosa diferent, puc confessar que ha estat una experiència molt bonica però en alguns moments dura.

Aquesta gran experiència de voluntariat m'ha obert els ulls, i sobretot m'ha ajudat a valorar la família que tinc i la sort que he tingut de néixer a Barcelona, a més de tenir una família treballadora que fa que no em falti de res. Personalment, crec que totes les persones hauríem de viure una experiència com aquesta, ja que, t'adones de la realitat que hi ha a només quinze minuts amb cotxe a la mateixa ciutat en la qual estàs vivint. Persones que realment tenen dificultats per arribar a final de mes i tot i així intenten que els seus fills i filles tinguin de tot.

Estic molt agraït d'haver viscut aquesta experiència i sobretot he de donar gràcies a l'escola Jesuïtes Sant Gervasi- Infant Jesús per haver-me ofert aquesta gran experiència, també m'agradaria donar gràcies tant a l'escola del Carmel com a la fundació Adsis que han fet possible aquest gran any de moltes vivències i aventures.

David Rosales Badal

Jubilació, temps excel·lent per a dur a terme un voluntariat.

Em dic Constantino i tinc 67 anys. Quan era jove vaig estudiar Formació Professional d'Arts Gràfiques. La primera part la vaig realitzar a l'escola Xaloc, de l'Hospitalet de Llobregat, i la segona, a les Escoles Professionals dels Salesians de Sarrià, a Barcelona.

He dedicat 43 meravellosos anys a la professió de les Arts Gràfiques. La meitat d'aquesta etapa, a la part tècnica i l'altra, a la comercial. He treballat a una multinacional de primer nivell en el seu sector.

Quan em vaig prejubilar, vaig pensar que seria un bon moment per oferir part del meu temps lliure a persones necessitades a través del voluntariat, sense deixar de banda la meva dona i els meus fills, nets i resta de família.

Dins de tot el ventall de possibilitats que ofereix el voluntariat, vaig decantar-me cap a les institucions relacionades amb l'Església Catòlica. Així que vaig decidir col·laborar al Cottolengo del Pare Alegre, el menjador social Reina de la Paz de Santa Teresa de Calcuta i acompanyar amb el meu cotxe (per tal d'arribar a més persones) a un sacerdot a portar la comunió a malalts que no poden sortir de casa seva.

Tres voluntariats totalment diferents, però igual de plaents, per a un voluntari que vol posar el seu gra de sorra per tal de millorar la nostra societat.

Tot i que ningú t'ho demani, des del meu punt de vista, sempre és bo marcar-te uns dies concrets de la setmana i comprometre't, talment com si es tractés d'una activitat professional remunerada.

La immensa majoria de les persones a qui ajudem acostumen a ser molt agraïdes. Sobre tot aquells que tenen alguna limitació física o alguna malaltia.

En aquests set anys he descobert la bona disposició de moltes persones a oferir el seu temps. En especial dones. També molts nois i noies adolescents animats per escoles, clubs juvenils o parròquies.

Un altre descobriment ha estat l'excel·lent categoria espiritual i humana de les religioses Germanes Servidores de Jesús (*Cottolengo*) i les Missioneres de la Caritat (*Reinado de la Paz*). Totes aquestes monges ens agraeixen profundament als voluntaris l'ajuda que els oferim. Sense els voluntaris no podrien atendre tantes persones.

És molt gratificant de veure a joves que venen per pròpia voluntat en períodes de vacances i caps de setmana.

Constantino Morales

Alguns comentaris finals

A través de l'explicació del projecte "Joves pels altres" a l'escola d'educació secundària i del testimoniatge de diferents voluntàries i voluntaris d'edats i situacions laborals diverses, hem vist la capacitat que tenen les experiències de voluntariat de desenvolupar noves competències de l'àrea socio-emocional i d'altres al llarg de la vida.

Igualment, les accions que duen a terme les persones voluntàries amb col·lectius o persones vulnerables, potser permetran que algunes d'elles no quedin enganxades als seus durs records al llarg de la vida i podran vèncer les vivències doloroses. Una manera de superar-les està en enfortir la capacitat de resiliència, que és l'aptitud que tenen les persones de resistir i superar agressions continuades. La resiliència es construeix a través de les experiències interpersonals de sentir-se cuidat, de rebre atencions amb estima, de sentir-se comprès i ajudat, de sentir-se tractat amb afecte, de sentir que els altres confien en ell/a,... És per això que alguns autors (Barudy,J; Bennegadi,R; 2016) expressen que "la confiança i la solidaritat d'altres persones és condició imprescindible per a que es pugui recuperar la confiança en un mateix i en la condició humana". En aquest sentit hem de tenir l'esperança que les accions solidàries de la societat civil aportin la possibilitat de permetre a les persones que passen per situacions de vulnerabilitat augmentar la seva capacitat de resiliència i això els ajudi a reconstruir-se després de les situacions viscudes.

Hem mostrat una experiència d'incorporació del voluntariat en el currículum escolar d'un centre educatiu que té un llarg recorregut i grans dosis de reflexió. Actualment, hi ha d'altres centres que han iniciat pràctiques d'aquest tipus, sobre tot a partir que l'administració educativa va impulsar el servei comunitari (Decret187/2015 del Departament d'Ensenyament) que calia que els centres incorporessin com una experiència obligatòria al llarg del segon cicle de l'educació secundària a través de la metodologia d'aprenentatge i servei. Molts instituts van iniciar fa anys experiències d'aprenentatge-servei i algunes d'elles actualment les ofereixen dins del currículum escolar (<https://aprenentatgeservei.cat>).

El voluntariat dóna als joves una possibilitat de sortir de les xarxes virtuals i enfrontar-se i "tocar" una realitat que molts cops els corprèn i els ajuda a replantejar-se el seu paper social a la comunitat. Aquesta experiència és formativa de competències

que els seran sempre útils. Pels adults voluntaris és una oportunitat de seguir l'aprenentatge i el desenvolupament personal al llarg de la vida.

Per últim només constatar que, com hem vist, l'escola té un paper important en la transmissió de valors, però amb això no podem treure importància del paper de la família. No és convenient dimitir de la tramesa de valors dins del marc familiar. La vida familiar és una escola de valors en totes les accions que es fan conjuntament: les activitats del dia a dia, les activitats d'oci,...Una bona línia seria educar per fer més consum de relacions que no d'objectes.

Referències bibliogràfiques

- Arrupe,P. (2015) *Homes i dones per als altres*. Cristianisme i Justícia: col·leccions EIDES <https://www.cristianismeijusticia.net/homes-i-dones-als-altres> (consultat 6 d'abril 2020)
- Barudy, J (2016): Hay vida tras la tragedia; en *El Pais*, Ideas: Tiempo de Resiliencia, 27 de marzo de 2016
- Bennegadi, R.: Las heridas de los refugiados, en *El Pais*, Ideas: Tiempo de Resiliencia, 27 de marzo de 2016
- Castells, M (2018) Torna el nazisme (1 i 2) *La Vanguardia*, 30 juny
- Cornella, A (2019) *Educació per a humans en un món de màquines intel·ligents*. Barcelona: Barcanova
- Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya (2010) <http://xtec.gencat.cat/ca/comunitat/serveicomunitari/aprenentatgeservei/> (consultat 3 de juliol de 2019)
- Instance, D.; Dumont; H.; Benavides, F. (2010) Instruccions per als entorns d'aprenentatge del segle XXI. OCDE; [The Nature of Learning-Practitioner Guide-CAT](#)
- Smith, S. (2019) *La huida hacia Europa*. Barcelona: Arpa

Webgrafia

- <https://aprenentatgeservei.cat/> (consultat 3 de juliol de 2019)
- <http://cadiresxtororo.com/> (consultat el 6 d'abril de 2020)
- <http://www.casalloiola.org/> (consultat 6 d'abril de 2020)

Correspondència amb les autores: Eulàlia Bassedas. E-mail: eulaliabassedas@gmail.com; Àngeles Fraga E-mail: angeles.fraga@fje.edu